TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Thời đại AI: Tìm lại điểm cân bằng cho nhân loại

ISSN: 2734-9195 10:30 24/03/2026

Giữ được sự cân bằng giữa tiến bộ và tỉnh thức, đó chính là con đường để công nghệ không trở thành nghiệp lực, mà trở thành phương tiện của an lạc và hiểu biết.

Lời tòa soạn

"*Trong dòng chảy của thế kỷ XXI, trí tuệ nhân tạo (**AI**) cùng các công nghệ như drone, robot và hệ thống vũ khí hiện đại đang định hình lại thế giới với tốc độ chưa từng có. Những tiến bộ ấy mở ra cơ hội lớn cho phát triển, nhưng đồng thời cũng đặt ra những câu hỏi căn bản về đạo đức, trách nhiệm và tương lai của con người.*

*Từ góc nhìn Phật học, mọi thành tựu kỹ thuật đều không nằm ngoài quy luật **nhân - duyên - quả.** Khi trí tuệ không đi cùng chính niệm và từ bi, công nghệ có thể trở thành phương tiện của khổ đau. Bài viết dưới đây, từ một nghiên cứu khoa học, được biên tập lại nhằm mở ra thêm một chiều suy ngẫm: công nghệ không chỉ cần phát triển mà còn cần được dẫn dắt bởi trí tuệ và đạo đức***".**

Giữa tiến bộ công nghệ và nhu cầu con người

Thế kỷ XXI đã mở ra một kỷ nguyên mới của trí tuệ nhân tạo (AI), thiết bị bay không người lái (drone), robot và các hệ thống tên lửa tiên tiến. Những công nghệ này không chỉ làm thay đổi đời sống dân sự mà còn tái định hình chiến lược quân sự và an ninh toàn cầu.

(Ảnh: Internet)

Ngày nay, AI trở thành nền tảng của tiến bộ công nghệ hiện đại. Trong lĩnh vực quân sự, AI được ứng dụng trong giám sát, hậu cần và hỗ trợ ra quyết định. Những hệ thống phân tích dữ liệu khổng lồ giúp rút ngắn thời gian nhận diện mục tiêu, đồng thời nâng cao hiệu quả vận hành của các thiết bị phức tạp.

Y học công nghệ cao: Ứng dụng những "cánh tay Robot" trong phẫu thuật. Ảnh: Internet

Trong đời sống dân sự, AI góp mặt trong chẩn đoán y khoa, giám sát nông nghiệp và hệ thống tài chính. Tương lai của AI hướng đến mức độ tự chủ cao hơn, nơi máy móc có thể đưa ra quyết định theo thời gian thực. Tuy nhiên, điều này cũng đặt ra những vấn đề đạo đức sâu sắc, đặc biệt khi AI được tích hợp vào các hệ thống vũ khí tự động.

Từ góc nhìn Phật học, đây chính là biểu hiện của *"tăng trưởng về trí năng nhưng thiếu vắng tuệ giác".* Khi hành động không được soi chiếu bởi chính niệm, con người dễ rơi vào trạng thái mà đức Phật gọi là *"vô minh dẫn dắt hành nghiệp".*

Drone, robot và những mở rộng của "cánh tay con người"

Drone hiện diện ngày càng nhiều trong cả quân sự lẫn dân sự: từ giám sát, tác chiến chính xác đến giao hàng, cứu trợ thiên tai. Robot hỗ trợ xử lý bom mìn, vận chuyển hậu cần, thậm chí tham gia phẫu thuật với độ chính xác cao.

(Ảnh: Internet)

Tương lai còn mở ra viễn cảnh robot hình người, có thể tham gia chiến trường hoặc hỗ trợ con người trong đời sống thường nhật. Khi kết hợp với AI, các hệ thống này có khả năng thích nghi và tự đưa ra quyết định.

Robot hỗ trợ các "tác vụ chuyên biệt" trong lĩnh vực công nghiệp nặng. Ảnh: Internet

Nhưng chính tại đây, một câu hỏi lớn xuất hiện: *Khi máy móc thay con người hành động, ai là người chịu trách nhiệm về* ***nghiệp quả?***

Trong giáo lý Phật giáo, nghiệp (karma) không chỉ nằm ở hành động, mà còn bắt nguồn từ tâm ý. Nếu con người tạo ra một hệ thống có khả năng gây tổn hại, thì dù không trực tiếp hành động, vẫn không thể tách rời khỏi hệ quả mà nó tạo ra. Đây là lời cảnh tỉnh về trách nhiệm đạo đức trong thời đại công nghệ.

Tên lửa siêu vượt âm và nỗi bất an của thời đại

Công nghệ tên lửa cũng đang phát triển mạnh mẽ với các hệ thống dẫn đường tích hợp AI, cho phép tấn công chính xác với mức can thiệp tối thiểu của con người. Đặc biệt, tên lửa siêu vượt âm có thể bay nhanh hơn Mach 5, gần như không thể bị đánh chặn.

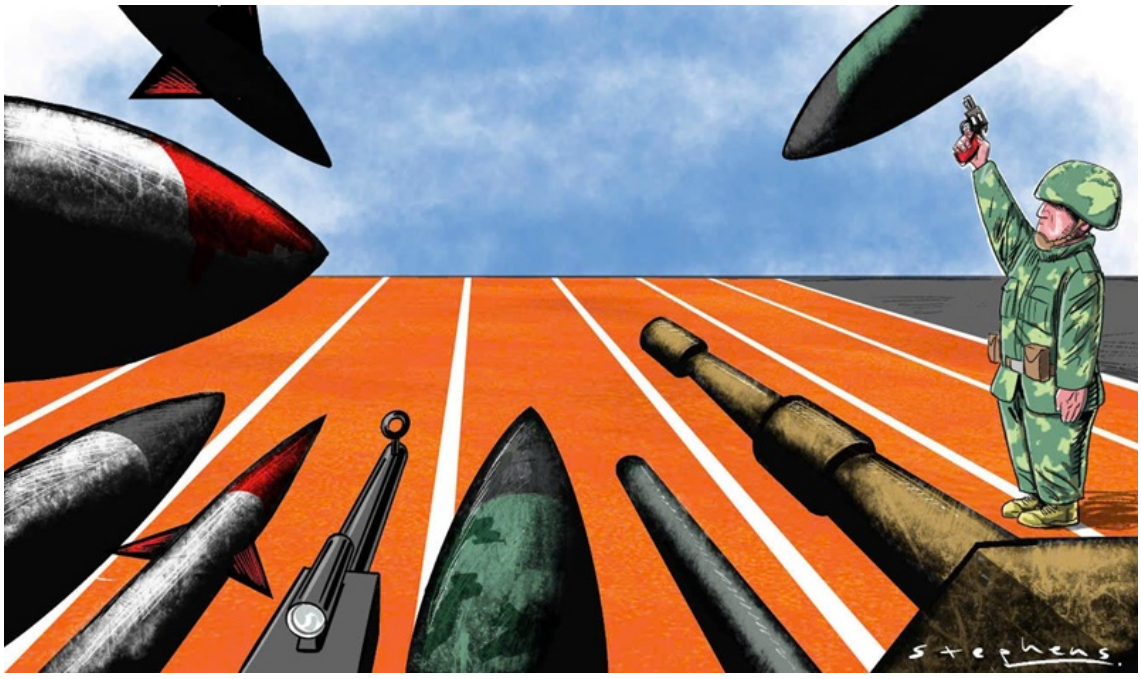

(Ảnh: Internet)

Những tiến bộ này, tuy nâng cao năng lực quân sự, nhưng đồng thời làm gia tăng nguy cơ mất ổn định và leo thang xung đột toàn cầu.

Dưới ánh sáng Phật học, đây là biểu hiện của tâm lý sợ hãi và chấp thủ, khi các quốc gia tìm kiếm an ninh bằng cách gia tăng sức mạnh hủy diệt. Nhưng như lời dạy trong kinh điển: “Hận thù không thể diệt hận thù, chỉ có từ bi mới diệt được hận thù”.

Cơ hội và thách thức: Hai mặt của cùng một thực tại

Sự hội tụ của AI, drone, robot và tên lửa thông minh mang lại nhiều lợi ích thiết thực: hỗ trợ nhân đạo, cứu trợ thiên tai, tối ưu hóa sản xuất và giảm thiểu rủi ro cho con người.

(Ảnh: Internet)

Nhưng mặt khác, các hệ thống vũ khí tự động, đôi khi được gọi là “robot sát thủ” đặt ra những vấn đề nghiêm trọng về đạo đức. Quyền riêng tư bị đe dọa, an ninh toàn cầu trở nên mong manh hơn, và nguy cơ công nghệ rơi vào tay các tổ chức cực đoan ngày càng hiện hữu.

Ở đây, Phật học nhắc đến nguyên lý “trung đạo”, không cực đoan phủ nhận công nghệ, nhưng cũng không mù quáng tôn sùng. Công nghệ tự thân không thiện, không ác; chính tâm người sử dụng mới quyết định hướng đi công nghệ trong tương lai.

Thay lời kết: Công nghệ cần được dẫn dắt bởi trí tuệ và từ bi

Sự phát triển của AI và các công nghệ hiện đại là điều không thể đảo ngược. Vấn đề không nằm ở việc chúng ta có nên phát triển hay không, mà là chúng ta phát triển với tâm thế nào.

Nếu công nghệ được dẫn dắt bởi tham vọng, sợ hãi và quyền lực, đó sẽ trở thành công cụ của bất an. Nhưng nếu được soi sáng bởi chánh niệm, trí tuệ và lòng từ bi, công nghệ có thể trở thành phương tiện phụng sự con người và giảm thiểu khổ đau.

Trong giáo lý nhà Phật, con đường đúng đắn luôn bắt đầu từ chuyển hóa nội tâm. Khi con người biết quay về làm chủ tâm mình, thì dù là AI hay bất kỳ công nghệ nào, cũng sẽ không vượt khỏi tầm kiểm soát đạo đức.

Cuối cùng, tương lai của nhân loại không chỉ được quyết định bởi những đột phá công nghệ, mà còn bởi cách con người lựa chọn sử dụng chúng.

Giữ được sự cân bằng giữa tiến bộ và tỉnh thức, đó chính là con đường để công nghệ không trở thành nghiệp lực, mà trở thành phương tiện của an lạc và hiểu biết.

Tác giả: **Tiến sĩ O. Prasada Rao**

(Tác giả là một nhà khoa học đã nghỉ hưu, thuộc Hội đồng Nghiên cứu Khoa học và Công nghiệp).

Chuyển ngữ và biên tập: **Thường Nguyên**

Nguồn: thestatesman.com